

Szinezetére nézve ezen evangelium általábau Pál tannézetét tükrözi vissza, de oly mérséklettel, hogy meglátszik az irenicus törekvés, hogy a két pártot kiegyeztesse.

BALLAGI MÓR.

שְׁתוּם הָעֵין Numeri XXIV. 15.

Egy évvel ezelőtt a „Szemle“ t. olvasói elé tártam azon álláspontot, melyből kiindulva szoktam Mózes 4. könyvének XXII—IV fejezeteit értelmezni. Legyen megengedve, hogy ma ugyan azon tárgy egy részletébe bocsátkozzam. Szólni akarok ugyanis a XXIV. fejezet 15. versében előforduló שְׁתוּם הָעֵין-ről. Hogy hogyan kell ezen szót érteni? már régóta kétfelé ágaznak a vélemények. Ha שְׁתוּם = שָׁתוּם akkor Bileam „födött szemű“ embernek nevezné magát; így érti Gesenius és vele többen. Mások különösen a zsidó magyarázók épen ellenkezőleg „nyiltszemű embert“ akarnak az említett szavakban találni: hasonlóképen a Vulgata aperto oculo-val fordít, a LXX. ὁ ἀληθινὸς ὄραων, épen ugy a Peschitha, nem kevésbé Károli „kinek szeme nyilathoztatva vagyon (tehát parallel a 16. versben levő גִּלְיָי עֵינָיו-mal, melyet a régi időkben, midőn csak ugy találomra etymologizáltak inkább szellemdusan mint helyesen szoktak a homerosi γλαυκῶπις-sal összehasonlítani). Én a „nyiltszemű“-féle fordítást tartom helyesnek és jelen cikkemben csak azon tüneményt, hogy ugyanazon שְׁתוּם szó két egymással homlok egyenestellenkező értelmmel birhat, akarom a hazai exegeták számára kellő világba helyezni.

A sémi nyelvek azon feltűnő sajátssággal birnak, hogy ilyféle tünemények, nem a kivételek, hanem — mondhatni — a szabályosság körébe tartoznak. Egy s ugyan azon szó az egyik sémi nyelvben jelenthet „+“ a másikban „—“ a*-t, vagy mi különösen az arabban gyakori, ugyanazon dialectuson belül egyesitheti ezen homlok egyenest ellenkező jelentéseket. Maimonides, ezen, setét korát az ismeretek minden nemében tulszárnyaló ember, finom nyelvérzéssel reflectál már (a „tévedők vezetésének“ I. könyvében) az אָכָה (arab: nem akarni; héb. akarni) szóból kiindulva ezen tüneményre; az arab tudósok egy bő literatúrában magyarázzák azon szót, melyekben ezen tünemény jut érvényre; ily lexicographiai termékek címe rendesen כְּתָאב אֱלֵאצְדָּאֵר t. i. צֶד plur. אֱצְדָּאֵר annyit jelent mint „ellenkező jelentésű szó;“ legnevezetesebbike ezen fölötté fontos könyveknek a Leydeni kéziratárban fekszik, ezt használta fel Freytag, de nem eléggé kimerítően lexicouában.

Az arab lexicographiai irodalom beható tanulmányozása alkalmával azon általam egybűtt bővebben magyarázandó tünemény vált előttem tisztává, hogy ezen אֱצְדָּאֵר bizonyos systemával fordulnak elő azon szókban, melyek elrejtést jelentenek; azaz: azon szók, melyek felderítést jelentenek, nem ritkán sőt gyakran egyszersmind annak ellenkezőjét, az „el-

rejtést“ s fejezhetik ki, különösen pedig a negyedik arab formában. *) Olvasmányonból egynehány példával szolgálók. Abûlbakâ egy tudós arab, kinek Kulliât című munkája a bécsi udvari könyvtár kézíratai között fekszik, munkája 24. lapján így szól **אכפית אלשי כתמתה ואטהרתה נמיא** azaz: „achfeitu — 's — s'ejja —“ jelenti a dolog elrejtését és felderítését egyaránt, erre nézve még a következő verset idézi;

אדא אכפית שיא פיה כתמאן ואטהאר * ואן אכפית ארפא לים
אדא אטהאר azaz „ezen ellenkező jelentések csak a 4. formára nézve léteznek, az elsőben csak a felderítést jelentheti a szó; az „asarra“ szóra nézve hasonlót mond Hariri commentárja (2. kiadás 35 lapján) „אסר הו מן אלאעדאד אי אכפי ואטהר“ „e szó az adhdâd közé tartozik, jelenti az elfedést és felderítést, mit nevezett Abûlbakâ még két helyen emel ki (a 47-ik és 209. lapon), **ואלאסראר מן אלאעדאד אלהומה תצלה** Imrnekeis muallakájában (a 24. versben) e szók állanak: „עלי הראצא לו יסרון מקתלי“, a commentár már most nem tudja: a költő nyíltan mindenek szeme láttára, vagy pedig csak titokban végbemenő meggyilkolásról szól-e? Nem akarom e példákat még a loci probantes nagyobb sorával szaporítani; csak ezt említem meg, hogy ezen tüneményt észlelhetjük még a héber **יחף** szón is, ez „mezitlen“-t jelent, pedig alapgyöke a **חף** a héberben rendesen, és mint láttuk az arabban facultative az „elrejtést“ „elfedést“ jelenti; az aethiop nyelvben **גלי** mely megfelel az egyéb dialectusok **גלה גלי**-jének = nyilvánítani, egyenesen „elrejtést“ jelent; egy aethiop egyházi hymnusban nem rég olvastam: **קלע גלא** = rejtélyek felfedezője = Isten.

A **שתום** szó nyitja, ezen tünemény méltánylásában fekszik.

A sémi gyökök épen magyarázott categoriájába tartozván, jelenthet annyit mint „felfedezni leleplezni“ ellenkezőleg megint annyit mint „elrejtteni, elfedni“ quod erat demonstrandum.

Lipcsében, 1870. december 1-jén.

DR. GOLDZIHNER IGNÁCZ.

Spinoza és a zsidóság.

Mint tudjuk, Hegel szerint a philosophia története nem a rendszerek véletlen egymásután következése, hanem inkább a bennök visszatükröző fogalom önmozgalma; logikai folyamat, melyet egyik bölcész mindig ott folytat, hol előde félbe hagyta. Ezen felfogás által, habár gyengeségek is csatlakoztak hozzá, tagadhatlanul sokat nyert a tudomány tartalmában és

*) V. ö. Studien über Tanchum Jer. című művem arab részének 7. lapjával 4) jegyzet.

47.
1.
PROTESTANS

TUDOMÁNYOS SZEMLE.

THEOLOGIAI ÉS BÖLCSÉSZETI FOLYÓIRAT.

1871.

HARMADIK ÉVFOLYAM.

7. m

1871

14 - 4
26 - 1
13 m

ADATLÉK
ADATLÉK

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ-TULAJDONOS:

BALLAGI MÓR.

PEST,

NYOMATOTT A DEUTSCH-FÉLE KÖNYVNYOMDA- ÉS KIADÓI-RÉSZVÉNY-TÁRSASÁGNÁL

1871.